Traduir no és trair, és triar: estratègies, tècniques i barems de correcció per a la traducció a l'aula

Anna Lluch Jiménez, doctoranda a la Universitat de València

40es Jornades Internacionals per a Professorat de Català
Universitat de Barcelona, juliol del 2026

0.

FULL DE RUTA

1. INTRODUCCIÓ: OBJECTIUS I EINES
2. MARC EPISTEMOLÒGIC
3. TÈCNIQUES DE TRADUCCIÓ
4. BAREMS DE CORRECCIÓ
5. REFLEXIONS FINALS
6. BIBLIOGRAFIA

1.

INTRODUCCIÓ

1. **EINES PER A LLAURAR LA TRADUCCIÓ AL CAMP DE CLE**
2. **L'ALUMNAT COM A AGENT INTERCULTURAL EN LA GLOBALITZACIÓ**
3. **LA PROMOCIÓ DE LA INTERNACIONALITZACIÓ DE LA LLENGUA I LITERATURA CATALANA**

1. LES NOSTRES EINES: LES PARAULES

Les paraules diuen qui som, com vivim, què valorem i què menyspreem. Expliquen el nostre món i la nostra esquizofrènia. Ens expliquen a nosaltres. I si canviem de paraules canviem de món. I el món, per a bé o per a mal, sempre canvia. I els forts guanyen. I si amb una debilitat covarda descuidem els mots, quan moren els mots moren els conceptes. I llavors, la vida seguirà, silvestre i anònima, o morirà. Com moren els pobles si moren les paraules. És la paraula l'ànima d'un poble.

Pau Riba, Acorar

LA PARAULA HA MORT... VISCA LA PARAULA!

DE L'EQUIVALÈNCIA PURA A L'EQUIVALÈNCIA INCALCULABLE

2. MARC EPISTEMOLÒGIC

1. De la traductologia a la desconstrucció

Traducció bíblica > la paraula era la de Déu = traducció manté una igualtat total i opta només pel calc i per la literalitat

Concepció tradicional com a art subsidiari (BASSNETT, 1993)

Teoria dels polisistemes d'Even Zohar (1979) + Escola de la desconstrucció > desmantellament dels conceptes d' **equivalència, fidelitat i traïció** + posició dominant del TO

Equivalència incalculable: terme que Derrida encunya en la conferència Qu'est-ce qu'une traduction « relevante » ? (1998/1999) i que remet a la impossibilitat de precisar l'equivalència perfecta entre mots, donada la la infinitat irreductible de possibles significats en possibles contextos que pot tenir una paraula

Manipulation School + Escola de traducció feminista canadenca > subjectivitat i reescriptura

3. ESTRATÈGIES I TÈCNIQUES DE TRADUCCIÓ

- **Estratègia**: text complet (ex. traducció que opte per una adaptació o domesticació dels referents culturals vs. traducció estrangeritzant).

- **Tècnica**: afecta les unitats microtextuals (problemes concrets).

ESTRANGERITZAR / DOMESTICAR

MÈTODE ALEMANY
ESTRANGERITZACIÓ

LECTOR AUTOR

MÈTODE FRANCÈS
DOMESTICACIÓ

LECTOR AUTOR

Über die verschiedenen Methoden des Übersetzens **(Sobre els diferents mètodes de traduir)**
Conferència pronunciada el 24 de juny de 1813 a la Reial Acadèmia de Ciències de Berlín

3. TÈCNIQUES DE TRADUCCIÓ

Tècniques de traducció (Adaptat de Vinay & Darbelnet 1977, Hurtado 2001)

1. ADAPTACIÓ
2. AMPLIACIÓ LINGÜÍSTICA
3. AMPLIFICACIÓ
4. CALC
5. COMPENSACIÓ
6. COMPRESSIÓ LINGÜÍSTICA
7. CREACIÓ DISCURSIVA
8. DESCRIPCIÓ
9. ELISIÓ
10. GENERALITZACIÓ
11. MODULACIÓ
12. PARTICULARITZACIÓ
13. MANLLEU
14. SUBSTITUCIÓ
15. TRANSPOSICIÓ
16. VARIACIÓ LINGÜÍSTICA

3. TÈCNIQUES DE TRADUCCIÓ

1. ADAPTACIÓ

Es reemplaça un element cultural per un altre propi de la cultura receptora.

Exemple: baseball = futbol

3. TÈCNIQUES DE TRADUCCIÓ

2. AMPLIACIÓ LINGÜÍSTICA

S'afegeixen paraules sense ampliar la informació.

No way = De cap de les maneres
My bad = Ha sigut culpa meua

3. TÈCNIQUES DE TRADUCCIÓ

3. AMPLIFICACIÓ

S'introdueixen aclariments o informació addicional.

el Ramadán... = el Ramadà, el mes de dejuni per als musulmans...

3. TÈCNIQUES DE TRADUCCIÓ

4. CALC

Traducció literal.

Tertiary School = Educació Terciària

3. TÈCNIQUES DE TRADUCCIÓ

5. COMPENSACIÓ

S'insereix un element d'informació o un efecte estilístic en un altre lloc del text traduït que no es podia reflectir al mateix lloc on apareix en el text original.

Watcha lookin' at? > Què estàs mirant, **tio**?
What do you care? > I a tu què **collons** t'importa?

3. TÈCNIQUES DE TRADUCCIÓ

6. COMPRESSIÓ LINGÜÍSTICA

Se sintetitzen elements lingüístics.

Yes, so what? = I?

3. TÈCNIQUES DE TRADUCCIÓ

7. CREACIÓ DISCURSIVA

Traducció creativa i poc literal, imprevisible fora de context. Sol ser comú en titols de pel·lícules o llibres.

Some like it hot = Ningú no és perfecte (film en català), Con faldas y a lo loco (film en castellà)

A Supposedly Fun Thing I'll Never Do Again (llibre de David Foster Wallace) = He ballat (breument) la conga (Traducció de Ferran Ràfols Gesa, el titol fa referència a l'inici del llibre)

3. TÈCNIQUES DE TRADUCCIÓ

8. DESCRIPCIÓ

Es reemplaça un terme o expressió i es descriu la seua forma o la funció.

panetone = bescuit tradicional que es menja la nit de Cap d'Any a Itàlia

3. TÈCNIQUES DE TRADUCCIÓ

9. EL·LIPSI

S'omet informació.

Ex: *No* (gest) = Ø (en subtitulació)

3. TÈCNIQUES DE TRADUCCIÓ

10. GENERALITZACIÓ

S'empra un terme més general o neutre.

the apple pie = el pastís

3. TÈCNIQUES DE TRADUCCIÓ

11. MODULACIÓ

Canvi de punt de vista.

You will soon become a mother = Aviat tindràs un fill
She was sent to college = Els seus pares la van enviar a la universitat

3. TÈCNIQUES DE TRADUCCIÓ

12. PARTIULACITZACIÓ

S'empra un terme més concret.

We went to the house = Vam anar a la barraca

3. TÈCNIQUES DE TRADUCCIÓ

13. PRÈSTEC

S'incorpora una paraula d'una altra llengua.

lobby = lobby
football = futbol

3. TÈCNIQUES DE TRADUCCIÓ

14. SUBSTIUCIÓ

Canvi d'elements lingüístics per paralingüístics (entonació, gestos, etc.) o viceversa.

Quan, durant una interpretació, una persona àrab es posa la mà al pit i l'intèrpret diu: «Gràcies».

3. TÈCNIQUES DE TRADUCCIÓ

15. TRANSPOICIÓ

Canvi de categoria gramatical.

Your friend was very nice = El teu amic em va caure molt bé.
We have no books left = Els llibres estan exhaurits.

3. TÈCNIQUES DE TRADUCCIÓ

16. VARIACIÓ LINGÜÍSTICA

Canvi de to, estil o dialecte.

What will thou do, old man? = Què penses fer, vell?
My missus is sick = La meua dona/parenta està malalta.

4. BAREM DE CORRECCIÓ

(Descomptes per tipus d'error; adaptat de Jean Delisle, Amparo Hurtado, Hatim i Mason.)

PUNTUACIÓ:

- Sobre 30 per a textos de 450–500 paraules.
- Sobre 20 per a textos de 350 paraules.
- Sobre 10 per a textos de 200 paraules.

Descompte	Codi	Tipus d'error	Descripció
0,25 / 1	**NMS**	**No mateix sentit**	Matís no reproduït, exageració, reducció, ambigüitat, poca precisió, error dins del mateix camp semàntic, manca de modulació (concret/abstracte, abstracte/concret, etc.).
0,5 / 2	**FS**	**Fals sentit**	No diu el que diu l'original per desconeixement lingüístic o extralingüístic.
1 / 3	**SS**	**Sense sentit**	Incomprensible, manca de claredat, comprensió deficient.
1 / 3	**CS**	**Contrasentit**	Diu el contrari del que diu l'original per desconeixement lingüístic o extralingüístic.
0,25 / 1	**TIP**	**Tipogràfic**	Errors de puntuació o d'impressió.
1 / 2 (accents: **0,5**)	**ORT**	**Ortogràfic**	Faltes d'ortografia.
0,5 / 2	**LEX**	**Lèxic**	Barbarismes, calcs, usos inadequats o poc precisos, elecció lèxica errònia.
0,5 / 2	**GR**	**Gramàtica**	Errors sintàctics i morfològics.
0,5 / 1	**DIAL**	**Dialecte**	Variació geogràfica, temporal, social, estàndard o idiolectal.
0,5 / 2	**REG**	**Registre**	Camp, mode o tenor inadequats.
0,5 / 2	**PRA**	**Pragmàtic**	Intencionalitat, ironia, inferències, pressupòsits, implicatures, actes il·locutius.
0,5 / 2	**TEX**	**Textual**	Incoherència, manca de lògica, mala articulació discursiva, ús inadequat dels connectors.
0,5 / 2	**SEM**	**Semiòtic**	**a)** Microsignes: al·lusions extralingüístiques no resoltes, referències o implícits culturals. **b)** Macrosignes: gèneres i discursos, referències intertextuals.
0,5 / 3	**AD**	**Addició**	Informació afegida innecessàriament respecte del text original.
0,5 / 3	**SUP**	**Supressió**	Omissió d'informació present en el text original.
0,5 / 1	**EST**	**Estil**	Manca d'eufonia, estil feixuc o telegràfic, pleonasmes, repeticions innecessàries, estil pobre o manca de riquesa expressiva.

5. REFLEXIONS FINALS

Per a portar la traducció a l'aula de CLE cal treballar molt la **CE dels textos en català**, donar ferramentes i estratègies de **documentació**, assegurar-se que l'alumnat té un **molt bon nivell de la llengua** a què traduïm.

Enllaçar les activitats de traducció amb el contingut de l'aula de llengua i cultura o bé amb els esdeveniments culturals (per exemple la traducció del poemari realitzada a Maynooth University i UCD per al recital poètic-electrònic de Te(i)x(i)t. Vegeu els materials al Drive de la Xarxa Llull.

En cursos dedicats només a la traducció, es pot **simular la situació professional** en què el professorat pot actuar com una persona que encarrega la traducció i l'alumnat com qui realitza la traducció i qui revisa o corregeix la de la resta. El lliurament final seria la traducció polida juntament amb una factura pels serveis realitzats.
**Modus operandi* al grau de Traducció i Interpretació de l'UJI, basat en el procés de traducció de Nord i en la *Skopostheorie* de Reiss i Vermeer (1984).

5. REFLEXIONS FINALS

Francesc Parcerisas: «traduir no és trair, sinó triar»

La gran paradoxa de l'afirmació «traduttore, traditore» és que si la traduirem a l'anglés com «the translator is a betrayer», com planteja Jakobson, desproveiríem l'epigrama rimat en italià de tot el seu valor paronomàstic. Així, ens veuríem obligades a canviar aquest aforisme per un enunciat més explícit per a respondre a les següents qüestions: «translator of what messages? betrayer of what values?» (1959: 238).

Desconstrucció + estudis feministes = desarticular la traducció dels pilars d'equivalència, fidelitat i objectivitat per a poder entendre aquesta com un procés més de **manipulació textual.**

6. BIBLIOGRAFIA

BASSNETT, Susan. (1993). From Comparative Literature to Translation Studies. A: *Comparative Literature: A Critical Introduction*. John Wiley & Sons.

CASTRO VÁZQUEZ, Olga. (2008). Género y traducción: elementos discursivos para una reescritura feminista. *Lectora,* 14, 285-301. https://revistes.ub.edu/index.php/lectora/article/view/7155/9059

DERRIDA, Jacques. (1999). 'Qu'est-ce qu'une traduction « relevante » ?' Quinzièmes Assises de la Traduction Littéraire (Arles 1998), 21–48. Arles: Actes Sud. [Citat segons la traducció a l'anglès de Lawerence Venuti: Derrida, Jacques. (2001) What is a "Relevant" Translation. *Critical Inquiry* (27.2), 174-200.

—(1993) *Spectres de Marx. L'état de la dette, le travail du deuil et la nouvelle internationale*. Paris: Galilée.

EVEN-ZOHAR, Itamal. (1979). *Polysystem Theory*. Poetics (1), 1-2.

HURTADO ALBIR, Amparo (2001). *Traducción y traductología*. Madrid: Cátedra

JAKOBSON, Roman. (1959). On linguistic aspects of translation. *On translation* (3): 30-39.

MOLINES GALARZA, Núria. (2022). *No dejar caer el cuerpo: Derrida y la traducción como forma del acontecimiento*). Castelló de la Plana: Universitat Jaume I.

NORD, Christiane. (2012). *Texto base-texto meta: un modelo funcional de análisis pretraslativo.* Publicacions de la Universitat Jaume I.

—(1991). *Text Analysis in Translation. Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*. Amsterdam: Rodopi.

SCHLEIERMACHER, Friedrich. (2000). Sobre los diferentes métodos de traducir de Schleiermacher, traducción y comentarios. Gredos. (Trad. GARCÍA YEBRA, Valentín).

MOLTES GRÀCIES PER LA VOSTRA ATENCIÓ

annalluchtrad@gmail.com